Zakonodavna vlast u Republici Hrvatskoj

Tonković, Iva

Undergraduate thesis / Završni rad

2017

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **Polytechnic Nikola Tesla in Gospić / Veleučilište Nikola Tesla u Gospiću**

Permanent link / Trajna poveznica: https://urn.nsk.hr/urn:nbn:hr:107:823103

Rights / Prava: In copyright / Zaštićeno autorskim pravom.

Download date / Datum preuzimanja: **2024-03-29**

Repository / Repozitorij:

Polytechnic Nikola Tesla in Gospić - Undergraduate thesis repository

zir.nsk.hr

Image not found or type unknown

VELEUČILIŠTE „NIKOLA TESLA“ U GOSPIĆU

Iva Tonković

ZAKONODAVNA VLAST U REPUBLICI HRVATSKOJ

LEGISLATION IN THE REPUBLIC OF CROATIA

Završni rad

Gospić, 2017.

VELEUČILIŠTE „NIKOLA TESLA“ U GOSPIĆU

Upravni odjel

Stručni studij Upravno pravo

ZAKONODAVNA VLAST U REPUBLICI HRVATSKOJ

LEGISLATION IN THE REPUBLIC OF CROATIA

Završni rad

MENTOR

dr.sc. Branislav Šutić, prof

STUDENT

Iva Tonković

MBS:0296014434

Gospić, rujan 2017.

Veleučilište „Nikola Tesla“ u Gospiću

Upravni odjel

Prilog 1.

Gospić, 13. 07 2017.

ZADATAK

za završni rad

Pristupniku Iva Tonković MBS: 0296014434

Studentu stručnog studija Upravni izdaje se tema završnog rada pod nazivom

Zakonodavna vlast u Republici Hrvatskoj

Sadržaj zadatka :

1) UVOD
2) NOSITELJ ZAKONODAVNE VLASTI U REPUBLICI HRVATSKOJ
3) POVIJEST SABORAVANJA
4) PARLAMENTARNI IZBORI OD 1990. DO DANAS
5) ZAKLJUČAK

Završni rad izraditi sukladno odredbama Pravilnika o završnom radu Veleučilišta „Nikola Tesla“ u Gospiću.

Mentor: Dr. sc. Branislav Šutić (ime i prezime) zadano: 13. 07. 2017 (nadnevak), Šutić (potpis)

Pročelnik odjela: Dr. sc. Vlatka Kurić (ime i prezime) predati do: 30. 09. 2017 (nadnevak), (potpis)

Student: Iva Tonković (ime i prezime) primio zadatak: 13. 07. 2017 (nadnevak), Iva Tonković (potpis)

Dostavlja se:

- mentoru
- pristupniku

I Z J A V A

Izjavljujem da sam završni rad pod nazivom „ZAKONODAVNA VLAST U REPUBLICI HRVATSKOJ “ izradila samostalno, pod nadzorom i uz stručnu pomoć mentora Dr. sc. Branislava Šutića

Iva Tonkovic

(potpis studenta)

SAŽETAK

U Republici Hrvatskoj državna vlast je ustrojena na načelu diobe vlasti na zakonodavnu, izvršnu i sudbenu, a ograničena je Ustavom RH zajamčenim pravom na lokalnu i područnu samoupravu.Zakonodavna, izvršna i sudska vlast međusobno se ne nadziru i ne ograničavaju u djelovanju s ciljem da nijedna od njih ne upotrijebi vlast na uštrb slobode, interesa i sigurnosti građana.Zakonodavna vlast ili legislativa je naziv za granu vlasti čija je funkcija kontrola izvršne vlasti i donošenje zakona.Hrvatski sabor predstavničko je tijelo građana, nositelj zakonodavne vlasti i *"kontrolor"* izvršne. Zastupnici se na temelju općeg i jednakog biračkog prava biraju neposredno tajnim glasovanjem na vrijeme od četiri godine. Parlamentarni se izbori održavaju najkasnije 60 dana nakon isteka mandata ili raspuštanja prethodnog saziva Sabora. Sabor je jednodomni parlament, ima predsjednika i jednog ili više potpredsjednika, a odlučuje o donošenju i promjeni Ustava, donosi zakone, državni proračun, odlučuje o ratu i miru, donosi akte kojima izražava politiku Hrvatskoga sabora, donosi Strategiju nacionalne sigurnosti i Strategiju obrane Republike Hrvatske, provodi građanski nadzor nad oružanim snagama i službama sigurnosti, odlučuje o promjeni državnih granica, raspisuje referendum, obavlja izbore, imenovanja i razrješenja, nadzire rad Vlade i drugih nositelja javnih dužnosti koji su mu odgovorni, daje amnestiju za kaznena djela, obavlja druge poslove utvrđene Ustavom RH.

Ključne riječi: Zakonodavna vlast, Sabor.

SUMMARY

In Croatia national government is organized on the principle of separation of powers into legislative, executive and judicial branches, but limited by the Constitution guaranteed right to local and regional self-government. The legislative, executive and judicial power are not mutually monitored and do not restrict the activity in order to none of them use the power at the expense of liberty and security of citizens. Legislative authority or legislation is the name of a branch of government whose function is to control the executive and legislation. The Croatian Parliament is a representative body of citizens, the legislative body and the "controller" of the executive. Lawmakers on the basis of universal and equal suffrage by secret ballot for a term of four years. Parliamentary elections are held no later than 60 days after the end of the term or the dissolution of the previous Parliament. Parliament is unicameral parliament, has a president and one or more vice-presidents, and decides on the enactment and amendment of the Constitution, pass laws, the state budget, decides on war and peace, passes acts which express the policy of the Croatian Parliament, passes the Strategy of National Security and Strategy of the Croatian Defence , carried out civil control over the armed forces and security services, decide on the change of state borders, calls referendums, carries out elections, appointments and dismissals, supervises the work of the Government and other public office holders who are accountable to him, grant amnesty for criminal offenses, carry out other tasks stipulated Constitution.

Key words: Legislative power, Convocation.

SADRŽAJ

1.UVOD 1
1.1.Svrha i cilj istraživanja 2
1.2. Hipoteza rada 2
1.3. Struktura rada 2
1.4. Znanstvene metode 3
2.NOSITELJ ZAKONODAVNE VLASTI U REPUBLICI HRVATSKOJ 4
2.1.Ovlasti Sabora Republike Hrvatske 7
2.2.Odnos Sabora i Predsjednika Republike 8
2.3.Odnos Sabora i Vlade 8
2.4.Pučki pravobranitelj 10
3.POVIJEST SABOROVANJA 11
3.1.Od narodnih zborovanja do građanskog Sabora 1848. godine 11
3.2.Hrvatski građanski sabor od 1848. do 1918. godine 14
3.3.Narodni Sabor 1944.-1947. godine 14
3.4.Sabor 1947.-1990. godine 15
3.5.Hrvatski sabor danas 16
4.PARLAMENTARNI IZBORI OD 1990. DO DANAS 17
4.1.Većinski izborni sustav – pretkonstitutivni izbori 1990. godine 19
4.2.Miješani, većinsko - razmjerni izborni sustav u izborima za Zastupnički dom Sabora 1992. i 1995. godine 20
4.2.1. Parlamentarni izbori 1992. 20
4.2.2. Parlamentarni izbori 1995. 22
4.3.Razmjerni izborni sustav – izbori za Hrvatski sabor 2000., 2003 i 2007. godine 24
4.4.Parlamentarni izbori u Hrvatskoj 2011.. 28
4.5.Parlamentarni izbori 2015. i 2016. 29
5.ZAKLJUČAK 34

LITERATURA 35
POPIS SLIKA 36
POPIS TABLICA 37

1. UVOD

U skladu s pravnom tradicijom, hrvatski parlament tradicionalno nosi naziv Sabor. Najstariji sačuvani zapisnik saborskoga zasjedanja potječe iz 1273. Do 16. st. zasjedaju odvojeno Slavonski i Hrvatski sabor, a od 1681. zasjeda Sabor Kraljevstava Hrvatske, Dalmacije i Slavonije - *Congregatio Regnorum Croatiae, Dalmatiae et Slavoniae*. Do 1848. zastupnici su se birali isključivo iz redova crkvenih velikodostojnika i plemstva, a otad nastupa građansko razdoblje. Službeni jezik do 1847. bio je latinski, a nakon 1847. je hrvatski. Za vrijeme II. svjetskog rata tradiciju sabora preuzeo je ZAVNOH, koji se 1945. proglasio Narodnim saborom Hrvatske. Za Jugoslavije se sastajao jednostranački sabor, no stvarna vlast bila je koncentrirana u Savezu komunista. Prvi višestranački Sabor konstituiran je 30.05.1990. i taj se dan obilježava kao Dan Hrvatskog sabora. Otada je konstituirano osam saziva Sabora. Hrvatski sabor predstavničko je tijelo građana i nositelj zakonodavne vlasti. Ima najmanje 100, a najviše 160 zastupnika. Zastupnici nemaju obvezujući mandat te imaju imunitet. Hrvatski sabor ima predsjednika i jednoga ili više potpredsjednika. Hrvatski sabor odlučuje o donošenju i promjeni Ustava, donosi zakone, donosi državni proračun, odlučuje o ratu i miru, donosi akte kojima izražava politiku Hrvatskoga sabora, donosi strategiju nacionalne sigurnosti i strategiju obrane, ostvaruje građanski nadzor nad oružanim snagama i službama sigurnosti, odlučuje o promjeni granica, raspisuje referendum, obavlja izbore, imenovanja i razrješenja, nadzire rad Vlade i drugih nositelja javnih dužnosti odgovornih Hrvatskomu saboru, daje amnestiju za kaznena djela, obavlja i druge poslove utvrđene Ustavom. Sabor može osnivati istražna povjerenstva za svako pitanje od javnoga interesa.

1.1.SVRHA I CILJ ISTRAŽIVANJA

Svrha istraživanja je što detaljnije objasniti pojam zakonodavne vlasti u Republici Hrvatskoj.

Cilj završnog rada je što preciznije obrazložiti način rada, djelovanje i ovlasti zakonodavne vlasti u Republici Hrvatskoj.

1.2. HIPOTEZA RADA

U okviru predmeta istraživanja postavlja se i temeljna hipoteza rada - ovim radom želim objasniti i prikazati postupak raspisivanja parlamentarnih izbora u RH, te način rada, obveze i ovlasti zakonodavne vlasti RH.

1.3. STRUKTURA RADA

Ovaj rad je objedinjen u pet međusobno povezane tematske cjeline poredane prema logičnom redoslijedu i važnosti.

U uvodu je sadržan osnovni problem i predmet istraživanja, definirani su njegova svrha i cilj te je postavljena temeljna hipoteza. Obrazložena je struktura i znanstvene metode korištene prilikom izrade samog rada.

U drugom dijelu pod nazivom NOSITELJ ZAKONODAVNE VLASTI U REPUBLICI HRVATSKOJ…. , govori se o ovlastima Sabora, odnosu Sabora i Predsjednika RH, odnosu Sabora i Vlade, te ukratko o pojmu Pučki pravobranitelj.

U trećem dijelu pod nazivom POVIJEST SABOROVANJA kroz pet podcjelina govori se o svim preobrazbama koje je Sabor kao zakonodavna vlast prošla kroz protekla stoljeća, od narodnih zborovanja pa sve do Hrvatskog sabora kakav je danas.

U četvrtom dijelu pod nazivom PARLAMENTARNI IZBORI OD 1990. DO DANAS ukratko se govori o najvažnijim, relevantnim činjenicama svih dosadašnjih devet saziva Sabora, uključujući i onaj iz 1990. godine.

Zaključak je završni dio i donosi sustavan i jezgrovit prikaz relevantnih spoznaja, činjenica i stavova koji su opširnije razrađeni u samom radu.

1.4. ZNANSTVENE METODE

U izradi ovog rada korištena je dostupna literatura o navedenom predmetu istraživanja. Njezinim analiziranjem, nadopunjavanjem i uspoređivanjem izvelo se cjelokupno istraživanje. Prilikom izrade rada nastojalo se što objektivnije izložiti sve činjenice i informacije do kojih se došlo, vodeći pri tome računa o njihovoj pouzdanosti i točnosti.

2. NOSITELJ ZAKONODAVNE VLASTI U REPUBLICI HRVATSKOJ

Zakonodavna vlast je oblik državne vlasti kojoj je glavna i temeljna ovlast donošenje zakona. Zakonodavna vlast je ujedno najvažnija vlast u jednoj državi jer su zakoni i propisi ti koji propisuju način rada i ponašanja ostalih državnih tijela, ali i građana. Doneseni zakoni i propisi predstavljaju osnovu za rad sudbene i izvršne vlasti. Temeljna razlika zakonodavne vlasti od izvršne i sudbene je u formalnim kriterijima, tj. u donošenju akata koji se zovu zakoni. Prema materijalnim kriterijima, doneseni zakoni su ti po kojima se određuju sadržaji društvenih odnosa i društveno prihvatljivo ponašanje.

Nositelj zakonodavne vlasti (Ustav[1], čl. 71.) u Republici Hrvatskoj je Hrvatski sabor (dalje: Sabor). Stoga je Sabor predstavničko tijelo građana. Njegove su ovlasti donošenje zakona i drugih pravnih akata, donošenje državnog proračuna i sl. Na nižim razinama za to su zadužene županijske skupštine i općinskavijeća.

Prema Ustavu, Sabor je predstavničko tijelo građana (Ustav, čl. 71.-72,) koje može imati najmanje 100 a najviše 160 zastupnika koji se na temelju općeg i jednakog biračkog prava biraju neposredno, tajnim glasovanjem. Zastupnici se biraju na četiri godine (Ustav, čl. 73.), nemaju obvezujući mandat, a imaju imunitet. Mandat zastupnika izabranih u Hrvatski sabor traje 4 godine i može se produljiti samo u slučaju rata ili u slučajevima iz članka 17.[2]i 100.[3] Ustava (Zakon[4], čl. 2.).Među sadašnjim zastupnicima osam je zastupnika nacionalnih manjina, izabranih u posebnoj izbornoj jedinici koju čini područje Republike Hrvatske (Zakon, čl. 16.). Pripadnici nacionalnih manjina mogu biti izabrani i na stranačkim listama. I hrvatski iseljenici imaju pravo birati zastupnike u posebnoj izbornoj

[1]Ustav Republike Hrvatske (dalje: Ustav) NN 56/90, 135/97, 8/98, 113/00, 124/00, 28/01, 41/01, 55/01, 76/10, 85/10, 5/14

[2]*„U doba ratnog stanja ili neposredne ugroženosti neovisnosti i jedinstvenosti države, te velikih prirodnih nepogoda pojedine slobode i prava zajamčena Ustavom mogu se ograničiti. O tome odlučuje Hrvatski sabor dvotrećinskom većinom svih zastupnika, a ako se Hrvatski sabor ne može sastati, na prijedlog Vlade i uz supotpis predsjednika Vlade, Predsjednik Republike.“*

[3]*„Predsjednik Republike vrhovni je zapovjednik oružanih snaga Republike Hrvatske. Predsjednik Republike imenuje i razrješuje vojne zapovjednike, u skladu sa zakonom. Na temelju odluke Hrvatskoga sabora Predsjednik Republike objavljuje rat i zaključuje mir. U slučaju neposredne ugroženosti neovisnosti, jedinstvenosti i opstojnosti države Predsjednik Republike može, uz supotpis predsjednika Vlade, narediti uporabu oružanih snaga iako nije proglašeno ratno stanje.“*

[4]Zakon o izborima zastupnika u Hrvatski sabor (dalje: Zakon), NN 116/99, 109/00, 53/03, 69/03, 167/03, 44/06, 19/07, 20/09, 145/10, 24/11, 93/11, 120/11, 19/15, 104/15

jedinici, i to primjenom nefiksne kvote, što znači da će broj zastupnika dijaspore ovisiti o brojčanom izlasku birača dijaspore na izbore.

Zastupnik istodobno s obnašanjem zastupničke dužnosti ne može biti sudac Ustavnog suda Republike Hrvatske, sudac, državni odvjetnik, zamjenik državnog odvjetnika, pučki pravobranitelj, zamjenik pučkog pravobranitelja, predsjednik ili potpredsjednik Vlade Republike Hrvatske, ministar ili drugi član Vlade Republike Hrvatske, zamjenik ministra, pomoćnik ministra, ravnatelj državne upravne organizacije, zamjenik ravnatelja državne upravne organizacije, glavni tajnik Vlade Republike Hrvatske, glavni tajnik ministarstva, predstojnik ureda i ravnatelj agencije Vlade Republike Hrvatske, predstojnik Ureda Predsjednika Republike, predstojnik Ureda Vijeća za nacionalnu sigurnost, veleposlanik, generalni konzul, župan ili zamjenik župana, gradonačelnik ili zamjenik gradonačelnika Grada Zagreba, djelatne vojne osobe, službenici i namještenici u Oružanim snagama, član uprave trgovačkog društva, ustanove i izvanproračunskog fonda u pretežitom državnom vlasništvu te čelnik pravne osobe koja je Saboru obvezna po zakonu podnositi izvješće (Zakon, čl. 9. st. 1.).

Za vrijeme trajanja mandata zastupnik može prihvatiti obnašanje dužnosti koja se u skladu s odredbama ovoga Zakona smatra nespojivom dužnosti.

Za vrijeme obnašanja nespojive dužnosti njegov će mandat biti u mirovanju, a zamjenjivat će ga zamjenik u skladu s odredbama ovoga Zakona.

Birači i političke stranke ne smiju kandidirati osobe koje su pravomoćnom sudskom odlukom osuđene na bezuvjetnu kaznu zatvora u trajanju duljem od šest mjeseci.

Birači i političke stranke ne smiju kandidirati osobe za koje u trenutku stupanja na snagu odluke o raspisivanju izbora nisu protekli rokovi rehabilitacije prema posebnom zakonu, a koje su pravomoćnom sudskom odlukom osuđene za (Zakon, čl. 9. st. 5.):

1. kaznena djela iz Glave IX. Kaznenog zakona („Narodne novine“ br. 125/11. i 144/12.) protiv čovječnosti i ljudskog dostojanstva:
- genocid, zločin agresije, zločin protiv čovječnosti, ratni zločin, terorizam, teroristička udruženje, mučenje, ropstvo,

2. kaznena djela iz Glave X. Kaznenog zakona („Narodne novine“ br. 125/11. i 144/12.) protiv života i tijela:
- teško ubojstvo.

Sabor redovito zasjeda dva puta godišnje, prvi put između 15. siječnja i 15. srpnja i drugi put između 15. rujna i 15. prosinca (Ustav, čl. 79.). Sabor zasjeda izvanredno na zahtjev Predsjednika Republike, Vlade ili većine zastupnika. Sjednice Hrvatskoga sabora su javne.

Unutarnje ustrojstvo i rad Hrvatskoga sabora uređuju se Poslovnikom Hrvatskoga sabora[5] (dalje: Poslovnik) koji se donosi većinom glasova svih zastupnika (Poslovnik, čl. 2.):

- konstituiranje Sabora,
- početak obnašanja zastupničke dužnosti, mirovanje i prestanak mandata zastupnika,
- ostvarivanje prava i dužnosti zastupnika u Saboru,
- prava i dužnosti predsjednika i potpredsjednika Sabora,
- prava i dužnosti te način rada Predsjedništva Sabora,
- djelokrug, sastav i način rada radnih tijela Sabora ,
- odnosi Sabora i predsjednika Republike Hrvatske (u daljnjem tekstu: predsjednik Republike),
- odnosi Sabora i Vlade Republike Hrvatske (u daljnjem tekstu: Vlada),
- djelovanje Sabora u europskim poslovima,
- postupak donošenja akata i rasprave o pojedinim pitanjima iz djelokruga Sabora,
- postupak izbora i imenovanja, razrješenja i opoziva u Saboru,
- rad na sjednicama Sabora,
- javnost u radu Sabora,
- obavljanje stručnih, administrativnih, tehničkih i drugih poslova za potrebe Sabora i vođenje tih poslova,
- rad Sabora u doba ratnog stanja ili neposredne ugroženosti neovisnosti i jedinstvenosti Republike Hrvatske te velikih prirodnih nepogoda.

Sabor bira predsjednika i tri do pet potpredsjednika (Poslovnik, čl. 32.),sadašnji sastav ima pet potpredsjednika Sabora. Predsjednik i potpredsjednici čine Predsjedništvo Sabora.

[5]Poslovnik Hrvatskoga sabora NN br. 81/13 i Poslovnik o izmjenama Poslovnika Hrvatskoga sabora NN 113/2016.

Sabor imenuje i tajnika Sabora, koji upravlja Stručnom službom Sabora i kontrolira njezin rad.

Hrvatski sabor donosi odluke ako je na sjednici nazočna većina zastupnika, osim u slučajevima kada je Ustavom Republike Hrvatske, ili Poslovnikom drukčije određeno. Rad Hrvatskog sabora, osim na plenarnim sjednicama, odvija se i na radnim tijelima koja su osnovana Poslovnikom. Radna tijela Sabora su odbori i povjerenstva(Poslovnik, čl. 44.). Osim toga, Sabor može osnivati i istražna povjerenstva za svako pitanje od javnog interesa, a predsjednika tih povjerenstava bira većina zastupnika iz redova oporbenih zastupnika.

Sadašnji, deveti saziv Hrvatskog sabor, konstituiran 14. listopada 2016. godine ima 153 zastupnika.

2.1.OVLASTI SABORA REPUBLIKE HRVATSKE

Na temelju prava i ovlaštenja utvrđenih Ustavom, Hrvatski sabor ima sljedeće ovlasti (Ustav, čl. 81.):

- odlučuje o donošenju i promjeni Ustava,
- donosi zakone,
- donosi državni proračun,
- odlučuje o ratu i miru,
- donosi akte kojima izražava politiku Hrvatskoga sabora,
- donosi Strategiju nacionalne sigurnosti i Strategiju obrane Republike Hrvatske,
- odlučuje o promjeni granica Republike Hrvatske,
- raspisuje referendum,
- obavlja izbore, imenovanja i razrješenja, u skladu s Ustavom i zakonom,
- nadzire rad Vlade Republike Hrvatske i drugih nositelja javnih dužnosti odgovornih Hrvatskom saboru, u skladu s Ustavom i zakonom,
- daje amnestiju za kaznena djela,
- obavlja druge poslove utvrđene Ustavom.

2.2.ODNOS SABORA I PREDSJEDNIKA REPUBLIKE

Na temelju ustavnih odredbi, Predsjednik Republike raspisuje izbore za zastupnike u Hrvatski sabor, saziva prvu konstituirajuću sjednicu te povjerava mandat za sastavljanje Vlade osobi koja uživa povjerenje većine svih zastupnika Hrvatskog sabora.Predsjednik Republike, pod određenim uvjetima, može raspustiti Hrvatski sabor ako se Vladi izglasa nepovjerenje ili ako se ne donese državni proračun u roku od tri mjeseca nakon što je predložen.

S druge strane, na prijedlog jedne petine svih zastupnika Sabora, Sabor može pokrenuti postupak utvrđivanja posebne odgovornosti Predsjednika Republike (Poslovnik, čl. 118., st. 2.). Prijedlog, zajedno sa činjeničnim opisom i dokazima o povredi Ustava, zastupnici upućuju predsjedniku Sabora koji će prijedlog dostaviti Predsjedniku Republike. Predsjednik Republike ima se pravo očitovati u pisanom obliku u roku od 30 dana od dana primitka prijedloga. Prije odlučivanja o pokretanju postupka za utvrđivanje posebne odgovornosti predsjednika Republike, predsjednik Sabora uputit će prijedlog i Odboru za Ustav, Poslovnik i politički sustav koji će svoje mišljenje o utemeljenosti prijedloga dati u Saboru roku od tri dana.Odluku o pokretanju postupka utvrđivanja posebne odgovornosti Predsjednika Republike donosi Sabor dvotrećinskom većinom svih zastupnika u roku od 15 dana od dana očitovanja Odbora za Ustav, Poslovnik i politički sustav (Poslovnik, čl. 118., st. 6.).

2.3.ODNOS SABORA I VLADE

Vlada Republike Hrvatske (Hrvatski sabor, http://www.sabor.hr.) je odgovorna Saboru za svoj rad i odluke koje donosi.Na zahtjev Sabora dužna je izvijestiti Sabor o svom radu, o politici koju provodi, o izvršavanju zakona i drugih propisa te o drugim pitanjima iz svog djelokruga. To može učiniti i na vlastitu inicijativu.

Vlada predlaže zakone i druge akte Hrvatskom saboru, predlaže državni proračun i završni račun, provodi zakone i druge odluke Hrvatskoga sabora te donosi uredbe za izvršenje zakona.

Na prijedlog najmanje jedne petine ukupnog broja zastupnika u Saboru može se pokrenuti pitanje povjerenja predsjedniku Vlade, pojedinom njezinom članu ili Vladi u cjelini(Poslovnik, čl. 125., st. 1.). Prijedlog za pokretanje pitanja povjerenja predsjedniku Vlade, pojedinom članu ili Vladi uvrštava se odmah u dnevni red, bez odlučivanja. Ne može se raspravljati i glasovati o povjerenju prije proteka sedam dana od dostave prijedloga Saboru. O povjerenju će se raspravljati i glasovati najkasnije u roku od 30 dana od dostave prijedloga.Odluka o nepovjerenju je donesena ako je za nju glasovala većina od ukupnog broja zastupnika u Saboru (Poslovnik, čl. 125., st. 9.).

Ako Sabor odbije prijedlog za izglasavanje nepovjerenja Vladi, odnosno pojedinom njezinom članu, zastupnici koji su ga postavili ne mogu ponovno podnijeti isti prijedlog prije isteka roka od šest mjeseci od dana podnošenja prijedloga. Izglasa li se nepovjerenje predsjedniku Vlade ili Vladi u cjelini, predsjednik Vlade i Vlada podnose ostavku(Poslovnik, čl. 126., st. 2.). Ako se izglasa nepovjerenje pojedinom članu Vlade, predsjednik Vlade može umjesto njega predložiti drugoga člana Saboru da mu izglasa povjerenje ili predsjednik Vlade i Vlada mogu podnijeti ostavku (Poslovnik, čl. 126., st. 3.).

Hrvatski sabor može ovlastiti (Hrvatski sabor, http://www.sabor.hr.)Vladu Republike Hrvatske da uredbama uređuje pojedina pitanja iz njegova djelokruga, osim onih koja se odnose na razradu Ustavom utvrđenih ljudskih prava i temeljnih sloboda, nacionalna prava, izborni sustav, ustrojstvo, djelokrug i način rada državnih tijela i lokalne samouprave, ali najduže na vrijeme od godinu dana. Uredbe na temelju zakonske ovlasti ne mogu djelovati unatrag. Također prestaju vrijediti istekom roka od godinu dana, osim ako Hrvatski sabor ne odluči drukčije.

Najmanje jedna desetina zastupnika (Poslovnik, čl. 145., st. 3.)Hrvatskoga sabora može podnijeti interpelaciju o radu Vlade Republike Hrvatske ili pojedinog njezinog člana. Interpelacijom se na sjednici Sabora otvara rasprava o radu Vlade u cjelini ili o pojedinim odlukama Vlade ili ministarstva ako one odstupaju od općeg stajališta Vlade ili ministarstva u provođenju zakona ili utvrđene politike.

2.4.PUČKI PRAVOBRANITELJ

Pučki je pravobranitelj opunomoćenik (Ustav, čl. 93. st. 1.) Hrvatskoga sabora za promicanje i zaštitu ljudskih prava i sloboda utvrđenih Ustavom, zakonima i međunarodnim pravnim aktima o ljudskim pravima i slobodama koje je prihvatila Republika Hrvatska. Svatko može podnijeti pritužbu pučkom pravobranitelju ako smatra da su, uslijed nezakonitog ili nepravilnog rada državnih tijela, tijela lokalne i područne (regionalne) samouprave i tijela s javnim ovlastima, ugrožena ili povrijeđena njegova ustavna ili zakonska prava.Pučkog pravobranitelja bira (Ustav, čl. 93. st. 3.) Hrvatski sabor na vrijeme od osam godina. Pučki pravobranitelj samostalan je i neovisan u svom radu.

Temeljem članka 4. Zakona o pučkom pravobranitelju (dalje: ZOPP)[6] pučki pravobranitelj promiče i štiti ljudska prava i slobode te vladavinu prava razmatrajući pritužbe o postojanju nezakonitosti i nepravilnosti u radu državnih tijela, tijela jedinica lokalne i područne (regionalne) samouprave i pravnih osoba s javnim ovlastima, a u skladu s posebnim zakonima razmatra i pritužbe koje se odnose na rad pravnih i fizičkih osoba.

Pučki pravobranitelj prati usklađenost zakona i drugih propisa s odredbama Ustava Republike Hrvatske i međunarodnim pravnim aktima koji su dio unutarnjeg pravnog poretka Republike Hrvatske. Pučki pravobranitelj ima pravo podnijeti zahtjev za pokretanje postupka ocjene suglasnosti zakona s Ustavom i ocjenu suglasnosti drugih propisa te općih akata iz područja njegove nadležnosti u skladu s Ustavnim zakonom o Ustavnom sudu Republike Hrvatske i Zakonom o upravnim sporovima (ZOPP, čl. 6., st. 1. i 2.)

Uvjeti za izbor i razrješenje pučkog pravobranitelja i njegovih zamjenika, djelokrug i način rada uređuju se zakonom. Zakonom se, radi zaštite temeljnih ustavnih prava, pučkom pravobranitelju mogu povjeriti i određene ovlasti u odnosu na pravne i fizičke osobe. Pučki pravobranitelj i ostali opunomoćenici Hrvatskoga sabora za promicanje i zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda imaju imunitet (Ustav, čl. 93. st. 5.) kao i zastupnici u Hrvatskom saboru.

[6]Zakon o pučkom pravobranitelju NN 76/12

3. POVIJEST SABOROVANJA

3.1. OD NARODNIH ZBOROVANJA DO GRAĐANSKOG SABORA 1848. GODINE

Od prvih spomena narodnih zborova, preko Sabora kao staleške ustanove, do suvremenog predstavničkog tijela svega naroda, sabori su znak i očitovanje volje hrvatskoga naroda. U dugom povijesnom tijeku oni su poprimali različita obilježja i bili stvarni pokazatelj političkog položaja Hrvatske već od 9. stoljeća (Hrvatski sabor, http://www.sabor.hr.).

Prvi poznati sabor, sa sačuvanim zapisnikom i zaključcima, održan je u Zagrebu 19. travnja 1273. godine. Tada je utvrđen i naziv sabora, Opći sabor čitave kraljevine Slavonije - *Congregatio Regni tocius Sclavonie generalis,* a njegove se odluke nazivaju *statuta et constitutiones* - odredbe sa zakonskom snagom. Odluke Sabora svojim pečatom potkrepljivao je ban. Na Saboru su donesene odredbe o sudovanju, dizanju općeg ustanka – *insurrectio,* u obrani zemlje, porezima i ostalim javnim davanjima. Njegovi su zaključci prvi poznati i cjelovito sačuvani zaključci Sabora, na slici 1. prikazan je prijepis isprave - Zaključci Sabora Kraljevine Slavonije održanog u Zagrebu 1273., koje je potvrdio ban Matija, prijepis Čazmanskog kaptola iz 1350.godine (Hrvatski sabor, http://www.sabor.hr.).

Slika 1 - Prijepis isprave Zaključci Sabora Kraljevine Slavonije održanog u Zagrebu 1273.

Izvor: Hrvatski sabor, http://www.sabor.hr. (06.03.2017.)

S državnopravnog stajališta osobito je značenje Sabora hrvatskoga plemstva održanoga u Cetinu 1527. godine. Na Cetinskome saboru donesena je odluka da za hrvatskoga kralja bude izabran Ferdinand, češki kralj i nadvojvoda austrijski. Sabor hrvatskoga plemstva tim je činom na hrvatsko prijestolje slobodno izabrao habsburšku dinastiju, nakon stoljeća mađarskih kraljeva. Na slici 2. prikazana je Isprava o izboru Ferdinanda I. iz dinastije Habsburg za kralja Hrvatske na Saboru u Cetinu 1. siječnja 1527. godine (Hrvatski sabor, http://www.sabor.hr.).

.

Slika 2 - Isprava o izboru Ferdinanda I.

Izvor: Hrvatski sabor, http://www.sabor.hr. (06.03.2017.)

Sabor potom prerasta u institucionaliziranu skupštinu hrvatskih staleža i redova. U njemu su se rješavala temeljna državnopravna pitanja pa je on tako postao izraz državnosti tadašnje Kraljevine Hrvatske, Dalmacije i Slavonije. Pored naziva iz 1273., Opći sabor čitave kraljevine Slavonije, susreće se i naziv Conventus generalis, ponekad Diaeta ili Congresus, dok se nakon 1558. sabor redovito naziva Sabor Kraljevine Hrvatske i Slavonije. Od 1681. godine puni je naziv, koji je zadržao u cijelom feudalnom razdoblju, Sabor Kraljevine Hrvatske, Dalmacije i Slavonije - *Congregatio Regnorum Croatie, Dalmatiae et Slavoniae* (Hrvatski sabor, http://www.sabor.hr.).

Sabore je sazivao ban, a u njegovu radu sudjelovali su staleži i redovi, a djelovao je kao svojevrsna jednodomna skupština. Sabornici su uživali nepovredivost koja im je bila zajamčena tzv. slobodnim prolazom - *salvus conductus*. Sabori su se sazivali najčešće

jedanput ili dva puta na godinu, a u doba rata i češće. Na slici 3. prikazan je Pečat Sabora Hrvatske, Dalmacije i Slavonije iz 1865. godine.

Slika 3 - Pečat Sabora Hrvatske, Dalmacije i Slavonije iz 1865.

Izvor: Hrvatski sabor, http://www.sabor.hr. (06.03.2017.)

Na pravo samostalnog biranja kralja, osim 1527., staleži su se pozvali i 1712. godine. Hrvatski sabor tada je donio odluku da se nasljedno pravo prenosi i na žensku lozu habsburške dinastije. To je poznato kao Pragmatička sankcija ili Ustanova o ženskom nasljedstvu habsburške kuće u Kraljevini Hrvatskoj.

Hrvatskim jezikom u Saboru prvi put progovorio je njegov zastupnik 1843. godine. Znameniti govor o potrebi uvođenja narodnoga jezika u javni život održao je Ivan Kukuljević Sakcinski.

Začetak je to sve izraženijih zahtjeva za njegovanjem narodnog jezika i kulture, uz postupno prevladavanje svijesti o punoj upravnoj samostalnosti i posebnom pravnom položaju Hrvatske. Na zasjedanju 1847., posljednjem staleškom saboru, hrvatski jezik proglašen je "diplomatičkim", tj. službenim, a do tada je službeni jezik u Saboru bio latinski.

3.2.HRVATSKI GRAĐANSKI SABOR OD 1848. DO 1918. GODINE

Ukidanjem feudalizma 1848. godine, nestalo je i staleškog Sabora.Sabor je otada bio utemeljen na novoj, socijalnog osnovi, a zastupnici više nisu predstavljali staleže, nego građane. Time je započelo novo razdoblje u povijesti Sabora koje je trajalo do 1918. godine(Hrvatski sabor, http://www.sabor.hr.)., kada je ulaskom u jugoslavensku državu, Hrvatska ostala bez svoga predstavničkog tijela više od dva desetljeća.

Nakon "revolucionarne" 1848. godine do gubitka vlastitoga predstavničkog tijela, u Hrvatskoj su se oblikovale i prve moderne stranke. Niz blistavih zastupničkih govora svjedoči o nacionalnoj i državnopravnoj svijesti, ali i želji vodećih društvenih snaga u Hrvatskoj da političkim okvirom osiguraju uvjete u kojima će moći same odlučivati o uključivanju Hrvatske u europske razvojne procese. Koliko je Sabor u to vrijeme bio ne samo politički, nego i intelektualni reprezent, govori činjenica da je Sabor sazvan 1861. godine prozvan "velikim" i "najintelektualnijim" Saborom (Hrvatski sabor, http://www.sabor.hr.).

Tom prigodom donesen je i zakon, nazvan čl. 42., prema kojem Ugarska mora priznati zemljišnu cjelovitost te samostalnost Hrvatske u poslovima uprave, sudstva, školstva i bogoštovlja.

Zasjedanje Sabora 1918. godine - kao nositelj suvereniteta na čitavom ondašnjem teritoriju Hrvatske, Sabor donosi povijesnu odluku 29. listopada 1918. godine o raskidu stoljetnih državnopravnih veza Hrvatske s kraljevinom Ugarskom i carevinom Austrijom. Istodobno je odlučeno i o pristupanju Hrvatske novoj Državi Slovenaca, Hrvata i Srba uz priznavanje vrhovne vlasti Narodnog vijeća.Kasnije Sabor, međutim, nikada nije potvrdio ulazak Hrvatske u državnu zajednicu s Kraljevinom Srbijom i Crnom Gorom.

3.3.NARODNI SABOR 1944.-1947. GODINE

Nakon 1918. godine, Sabor je po prvi put sazvan 1942. godine (Hrvatski sabor, http://www.sabor.hr.). Tijekom 1942. godine Sabor se sastao tri puta, u veljači, travnju i u prosincu. Sazivao ga je Ante Pavelić, koji je autokratski vladao tadašnjom Nezavisnom

Državom Hrvatskom (dalje: NDH) uspostavljenom voljom Njemačke i Italije 10. travnja 1941. godine. Iako je u radu tadašnjeg Sabora sudjelovalo 150 od 207 pozvanih osoba - zastupnici izabrani na izborima 1938. godine, članovi Hrvatske stranke prava, ustaški čelnici i predstavnici njemačke narodne skupine, Sabor je trebao biti samo pozornica za proglašavanje politike NDH, bez stvarne vlasti koju je u cijelosti obnašao Ante Pavelić. Rad Sabora u razdoblju NDH ugasio se iste godine koje je i sazvan nakon dvadesetogodišnje stanke, u prosincu 1942.

Za vrijeme II. svjetskog rata na području Hrvatske pod kontrolom antifašističkog pokreta Zemaljsko antifašističko vijeće narodnog oslobođenja Hrvatske (dalje: ZAVNOH) obavljalo je vrhovnu zakonodavnu i izvršnu funkciju. U svibnju 1945. godine ZAVNOH počinje izdavati zakonske akte, umjesto dotadašnjih uputa.

ZAVNOH se 24. i 25. srpnja 1945. godine sastaje na svome četvrtom zasjedanju u sabornici na Markovu trgu. Tada donosi zakon o promjeni naziva u Narodni sabor Hrvatske (Hrvatski sabor, http://www.sabor.hr.) da bi naglasio povijesni kontinuitet hrvatskoga zakonodavnog tijela kao predstavnika državnoga suvereniteta Hrvatske.

3.4.SABOR 1947.-1990. GODINE

Sjednica triju vijeća Sabora SRH 1978. godine - Prvi Ustav Narodne Republike Hrvatske iz 1947. definirao je Sabor kao jednodomno vrhovno tijelo državne vlasti.

Nakon toga, ustrojstvo i struktura Sabora često su mijenjani. Tako se Ustavnim zakonom iz 1953. godine Sabor sastojao od dva doma - Republičkog vijeća i Vijeća proizvođača, dok se Ustavom Socijalističke Republike Hrvatske iz 1963. sastojao se od čak pet vijeća (Hrvatski sabor, http://www.sabor.hr.).:

- Republičkoga,
- Privrednoga,
- Prosvjetno-kulturnoga,
- Socijalno-zdravstvenoga i
- Organizaciono-političkoga.

Ustavnim amandmanima iz 1971. godine proširen je krug prava i dužnosti Republike unutar federacije, pa je iste godine osnovano i Predsjedništvo Sabora Socijalističke Republike Hrvatske (Hrvatski sabor, http://www.sabor.hr.) kao novo tijelo vlasti koje pored ostaloga predstavlja Republiku Hrvatsku u inozemstvu.

Ustav iz 1974. Sabor određuje kao "organ društvenog samoupravljanja i najviši organ vlasti". Sabor tada tvore tri vijeća - Vijeće udruženog rada sa 160 zastupnika, Vijeće općina u kome je svaka općina i zajednica općina imala po jednog delegata, te Društveno-političko vijeće sa 80 zastupnika (Hrvatski sabor, http://www.sabor.hr.).

Iako je u razdoblju od 1947. do 1990. godine u svim ustavnim tekstovima označavan kao najviše tijelo državne vlasti, Sabor to praktično nije bio, nego je stvarna vlast tadašnjega jednostranačkog sustava bila koncentrirana u Centralnom komitetu (Komunističke partije) Saveza komunista Hrvatske i njegovu Predsjedništvu.

3.5.HRVATSKI SABOR DANAS

Proglašenje Ustava Republike Hrvatske 22. prosinca 1990. godine Prvi demokratski višestranački izbori u Republici Hrvatskoj provedeni su 1990. godine (Šutić, 2011.).

Na temelju Ustava iz iste godine Sabor ima dva doma - Zastupnički i Županijski. Sabor je još do 1992. zadržao sustav od prije definirana tri vijeća, a 1993. ustanovljen je Županijski dom kao regionalno predstavništvo u kojem je s po tri zastupnika bila predstavljena svaka županija.

Sabor do danas mijenja naziv još dva puta, 1997. postaje Hrvatski državni sabor, a 2001. Hrvatski sabor. Ustavnim promjenama 2001. godine ukinut je Županijski dom, a Sabor postaje jednodoman (Šutić, 2011.).

.

4. PARLAMENTARNI IZBORI OD 1990. DO DANAS

U razdoblju od 1990. godine do danas održano je devet višestranačkih izbora za Hrvatski sabor koji su imali važnu funkciju u političkom životu Hrvatske. Bili su sredstvo političkih promjena i omogućili su mirnu smjenu vlasti tri puta. Prvi hrvatski slobodni izbori održani su 1990. godine dok je Hrvatska još bila republika u sastavu jugoslavenske federacije. Deset godina kasnije, 2000. godine, izbori su također doveli do političkih promjena te je prekinut desetogodišnji monopol Hrvatske demokratske zajednice (dalje: HDZ) i saborsku većinu je osvojila šesteročlana koalicija dotadašnjih opozicijskih stranaka.

Izborima 2003. godine na vlast se vratio HDZ, ali parlamentarnu većinu osigurali su mu koalicijski partneri, kao i na izborima 2007. godine. S obzirom na promjene političkih snaga u Hrvatskom saboru mijenjao se i parlamentarni stranački sustav, ali i oblikovanje hrvatske Vlade.

Nakon prvih slobodnih izbora uspostavljen je dvostranački sustav, s time da je jedna stranka ostvarila apsolutnu većinu u parlamentu. Nakon izbora 1992. godine nestaje dvostranačje i oblikuje se sustav s HDZ-om kao dominantnom strankom i umjerenim stranačkim pluralizmom. Izborima 2000. godine dolazi do demonopolizacije samo jedne stranke te se razvija umjereni pluralistički stranački sustav, ali potom naredni izbori 2003. i 2007. rezultiraju sve izraženijom tendencijom prema dvostranačju, iako izborni sustav nije promijenjen.

Jedna od najvažnijih posebnosti hrvatskih izbora su česte izmjene izbornih zakona, a time i izbornih sustava prema kojima su se izbori provodili i u komparativnom pogledu teško je naći državu koja je u tako kratkom razdoblju promijenila toliko različitih izbornih sustava. Naime, u prvih deset godina postojanja demokratske države, u Hrvatskoj su se izmijenili svi glavni modeli izbornih sustava (Bali, Podolnjak, 2009.):

- sustav apsolutne većine,
- kombinirani većinsko-razmjerni sustav i
- razmjerni sustav.

Izborni zakon iz 1990. godine propisao je za sva tri saborska doma izborni sustav apsolutne većine. Na izborima 1992. i 1995. godine primijenjen je kombinirani većinsko – razmjerni sustav. Na izborima 2000. godine prvi puta je primijenjen razmjerni izborni sustav u deset izbornih jedinica. Po istom izbornom zakonu uz neznatne izmjene održani su i izbori 2003. i 2007. godine. Također je važno napomenuti da je suvremeno hrvatsko izborno zakonodavstvo bogato u smislu primjene različitih izbornih sustava pri izboru pojedinih dužnosnika ili tijela.

Tako se u nas primjenjuje (Bali, Podolnjak, 2009.):

- jednokružni većinski izborni sustav - izbor putem relativne većine ili plurality, u izboru zastupnika nacionalnih manjina,
- dvokružni većinski izborni sustav pri izboru predsjednika Republika te općinskih načelnika, gradonačelnika i župana,
- razmjerni izborni sustav uz korištenje D'Hondtove metode pri izboru svih zastupnika osim zastupnika nacionalnih manjina.

Prema Odluci Predsjednika Republike Hrvatske o raspisivanju izbora za 7. saziv Sabora, parlamentarni izbori za 7. saziv Hrvatskoga sabora održani su 4. prosinca 2011. Hrvatski sabor donio je odluku o svome raspuštanju 28. listopada. Prema odredbama zakona i propisa kojima se uređuje pitanje parlamentarnog predstavništva u 7. saziv Sabora birao se 151 zastupnik. U deset izbornih jedinica izabrano je po 14 zastupnika, u 11. izbornoj jedinici (dijaspora) izabrana su 3 zastupnika, a u 12. izbornoj jedinici ukupno 8 zastupnika nacionalnih manjina. Do promjene ukupnog broja zastupnika u odnosu na 6. saziv sa 153 zastupnika došlo je zbog ustavnih promjena prema kojima je dijaspora u Saboru predstavljena s 3, umjesto u prethodnom sazivu s 5 zastupnika.

Izbori za Osmi saziv Hrvatskog sabora održani su 8. studenoga 2015. godine. Birači su birali svih 151 zastupnika Hrvatskog sabora, 140 iz deset izbornih jedinica na teritoriju Republike Hrvatske, 3 predstavnika dijaspore i 8 predstavnika nacionalnih manjina. Dotadašnji 7. saziv Hrvatskog sabora raspušten je 28. rujna 2015. godine.

Odluka o raspisivanju prijevremenih parlamentarnih izbora uslijedila je nakon stupanja na snagu Odluke o raspuštanju Hrvatskoga sabora 15. srpnja 2016. Prijevremeni izbori za 9. saziv Hrvatskoga sabora, Odlukom predsjednice Republike Hrvatske, održali su se 11. rujna 2016. U Hrvatski sabor birao se 151 zastupnik na vrijeme od 4 godine na temelju odredbi Ustava RH, Zakona o izborima zastupnika u Hrvatski sabor te niza posebnih propisa. Izbori su se održali u 12 izbornih jedinica. Zastupnike u Saboru na izborima mogli su birati svi punoljetni hrvatski državljani, osobno, na temelju općeg i jednakoga biračkog prava. Na parlamentarnim izborima primjenjeno je i preferencijalno glasovanje što znači da birač može, osim jednoj kandidacijskoj listi na biračkom listiću, svoj glas dati i jednome kandidatu s te liste povećavajući tako njegove izglede za osvajanje saborskoga mandata.

4.1. VEĆINSKI IZBORNI SUSTAV – PRETKONSTITUTIVNI IZBORI 1990.GODINE

Prvi slobodni izbori u tadašnjim jugoslavenskim republikama održani su 1990. godine i ti se izbori u jugoslavenskoj federaciji smatraju pretkonstitutivnim izborima. Održani su u zemljama koje su tek kasnije postale neovisne države pa su upravo ti izbori omogućili prijelaz iz totalitarnog u demokratski politički poredak, odnosno prijelaz iz jugoslavenske u hrvatsku nacionalnu državu. Prvi izbori održani nakon sloma tog režima nazivaju se konstitutivnim izborima. Sabor Socijalističke Republike Hrvatske prema tadašnjem je Ustavu kao trikameralno tijelo bio sastavljen od tri doma (Bali, Podolnjak, 2009.):

- Vijeće udruženog rada,
- Vijeće općina i
- Društveno-političko vijeće.

Na izborima 1990. godine sučelila su se dva glavna politička bloka, s jedne stranebio je desni blok, Hrvatska demokratska zajednica (HDZ), a s druge lijevi blok predvođen Savezom komunista Hrvatske – Strankom demokratskih promjena (SKH-SDP) (Bali, Podolnjak, 2009.). Od drugih stranaka koje su sudjelovale u izborima, a imale su značajniju ulogu mogu se istaknuti Koalicija narodnog sporazuma (KNS) i Srpska demokratska stranka (SDS). Izborni sustav apsolutne većine proizveo je praktički dvostranački sustav. Bipolariza- cija političke scene bila je vrlo izražena s obzirom da je

HDZ kao najjača stranka osvojio je 68,8 posto mandata u Društveno – političkom vijeću Sabora, a zajedno sa SKH-SDP-om osvojili su 93,8 posto mandata (Bali, Podolnjak, 2009.). Dvostranački sustav proizašao iz izbora etablirao se i u radu tako sastavljena Sabora (Šutić, 2011.).

Nakon izbora HDZ je imao saborsku većinu i sastavio jednostranačku Vladu na koju je izrazito utjecao i predsjednik Republike Franjo Tuđman koji je birao sve mandatare Vlade i ministre u ključnim resorima. Takva Vlada ubrzo je postala nestabilna s čestim resornim promjenama. Razloga je mnogo. Glavni politički programa HDZ-a bio je rušenje komunističkog režima, dok je politika koja se odnosila na samo funkcioniranje države bila zanemarena. Također, HDZ u trenutku dolaska na vlast nije imao dovoljno kompetentnog kadra pa su u Vladu uključivani i mnogi nestranački stručnjaci, a najveći nedostatak bio je manjak upravljačke strukture u stranci. U samo četrnaest mjeseci izmijenile su se dvije HDZ-ove Vlade. S obzirom na oružani sukob i potrebu organizacije i vođenja obrambenog rata, predsjednik Tuđman je u kolovozu 1991. godine imenovao Vladu demokratskog jedinstva i Franju Gregurića kao predsjednika Vlade. Dotadašnja jednostranačka Vlada preoblikovana je u vladu nacionalnog jedinstva.

Nije se radilo o koalicijskoj vladi jer nije proizlazila iz odnosa već suglasnosti parlamentarnih stranaka. Kako je predsjednik Republike provodio promjene u Vladi bez dogovora s ostalim političkim strankama stranke su počele postepeno napuštati Vladu pa je ona do novih izbora 1992. godine postala jednostranačka (Bali, Podolnjak, 2009.).

4.2.MIJEŠANI, VEĆINSKO - RAZMJERNI IZBORNI SUSTAV U IZBORIMAZA ZASTUPNIČKI DOM SABORA 1992. I 1995. GODINE

4.2.1. PARLAMENTARNI IZBORI 1992.

Prvi parlamentarni izbori u Hrvatskoj kao suverenoj i samostalnoj državi nakon raspada bivše SFRJ održani su u kolovozu 1992. godine, i to samo za Zastupnički dom. Proglašenjem

Ustava 1990. godine Hrvatska je dobila bikameralni parlament te su Sabor činila dva doma - Zastupnički i Županijski dom (Bali, Podolnjak, 2009.). Prijevremenim izborima skraćen je mandat prvog Sabora za dvije godine (Šutić, 2011.).

Nakon izbora bio je uspostavljen stranački sustav s predominantnom strankom, HDZ koji je osvojio 44,7% glasova i time osigurao gotovo dvotrećinsku većinu mandata u Zastupničkom domu. Druga stranka po snazi bio je HSLS, ali s osvojenih samo 17,7% glasova i 14 mandata. Ostale stranke, uključujući i SDP koji je osvojio iznimno mali postotakglasova (5%) ušle su u Sabor sa 2 do 5 mandata, zahvaljujući razmjernim izborima. U većinskom segmentu izbora HDZ je osvojio nadmoćnih 90% svih izravnih mandata (Bali, Podolnjak, 2009.).

Osim HDZ izravne su mandate osvojili još samo HSLS (1) i IDS (4). Iz tih je rezultata proizlazilo da stranke opozicije, osim regionalnog IDS-a koji ima stabilno biračko tijelo, ne mogu konkurirati HDZ-u u većinskim izborima. Izbori 1992. godine provedeni prema miješanom većinsko – razmjernom sustavu potvrdili su neke teorijske postavke o učincima toga sustava. Naime, pokazalo se da HDZ kao stranka koja ima ravnomjerno raspoređenu potporu u državi može naročito profi tirati od jednomandatnih okruga i pobijediti u ogromnoj većini, bez obzira na tek relativnu većinu glasova biračkog tijela, kao što može profitirati jedna snažna regionalna stranka kao IDS. S druge strane, razmjerni dio izbornog sustava omogućio je da SDP preživi kao parlamentarna stranka, što je jasan indikator važnosti konstrukcije izbornih sustava u oblikovanju stranačkih sustava u državama koje su na putu demokratizacije (Bali, Podolnjak, 2009.).

Rezultati izbora omogućili su formiranje jednostranačke vlade HDZ-a (Bali, Podolnjak, 2009.). Iako je ovlast predlaganja ministara u Vladi imao predsjednik Vlade, zapravo je predsjednik Tuđman biotaj koji je imao odlučujući utjecaj na sastavljanje Vlade. Zbog toga je i dolazilo do čestih promjena u sastavu Vlade, bilo da se radi o ministrima ili o predsjedniku Vlade. U razdoblju1992.-1995., odnosno do novih prijevremenih izbora, izmijenile su se dvije HDZ-ove Vlade, sa Hrvojem Šarinićem, a zatim i Nikicom Valentićem kao predsjednikom Vlade.

4.2.2. PARLAMENTARNI IZBORI 1995.

Izbori za Zastupnički dom Sabora u listopadu 1995. godine bili su, po svom karakteru, prijevremeni, jer se dotadašnji saziv tog doma samoraspustio u rujnu te godine. Odlukom parlamentarne većine mandat tog doma bio je skraćen iako za to nisu postojali razlozi kao 1992. godine. Nakon vojnih pobjeda u akciji „Oluja“ u ljeto 1995. godine HDZ je odlučio iskoristiti povoljnu situaciju i raspisani su prijevremeni parlamentarni izbori.

Pravni je temelj tih izbora bio Zakon o izmjenama i dopunama Zakona o izborima zastupnika u Sabor Republike Hrvatske koji je prethodni saziv Zastupničkog doma donio po hitnom postupku 20. rujna 1995. godine (Bali, Podolnjak, 2009.). Novim zakonom zadržan je miješani većinsko-razmjerni izborni sustav, ali je promijenjen broj mandata koji su se raspodjeljivali u razmjernom i većinskom segmentu izbora. Prednost je dana razmjernom načelu pa je i broj parlamentarnih mjesta koja su proizlazila iz razmjernih izbora bio veći. Umjesto ranijeg odnosa, 50% zastupnika relativnom većinom i 50% razmjernim sustavom, novom inačicom miješanog sustava oko 75% zastupnika (njih 80) se biralo razmjernim sustavom, a oko 25% (28 zastupnika) sustavom relativne većine u jednomandatnim okruzima (Bali, Podolnjak, 2009.). I tako mali udio relativne većine trebao je doprinijeti stabilnosti izvršne vlasti.

U razmjernom dijelu izbora promijenjena je odredba o izbornom pragu te je uvedena diferencirana prohibitivna klauzula. Umjesto jedinstvenog 3%-tnog izbornog praga, prema izmijenjenom zakonu državna lista jedne političke stranke ili nezavisna državna lista koja na izborima dobije manje od 5% glasova ne sudjeluje u diobi zastupničkih mjesta.Državna lista dviju političkih stranaka, odnosno koalicijska dvostranačka lista koja na izborima dobije manje od 8% glasova ne sudjeluje u diobi zastupničkih mjesta. Državna lista tri ili više stranaka, odnosno koalicijska lista tri ili više stranaka koja na izborima dobije manje od 11% glasova ne sudjeluje u diobi zastupničkih mjesta. Povećanjem izbornog praga na 5% i uvođenjem visokog praga za koalicijske liste. Ta su pravila donesena da bi se odvratilo udruživanje malih opozicijskih stranaka, odnosno nastojalo ih se usmjeriti na pojedinačan nastup, pri čemu bi velik dio tih stranaka završio ispod cenzusa te bi tako propalim glasovima donijeli dodatne mandate najjačoj stranci (Šutić, 2011.). Zbog toga su mnoge male stranke odlučile samostalno sudjelovati na izborima, međutim nisu uspjele

prijeći izborni prag. Od njihovih palih glasova profitirao je upravo HDZ jer ti glasovi povoljno utječu na zajednički djelitelj kojim se dijeli ukupan broj glasova državne liste.

Najvažnija novina u novom izbornom zakonu bilo je uvođenje posebne izborne jedinice za birače koji nemaju prebivalište na području Republike Hrvatske, tj. dijasporu (Bali, Podolnjak, 2009.). Birači koji nisu imali prebivalište na području Republike Hrvatske birali su 12 zastupnika na temelju posebnih lista (prije je bilo propisano na temelju državnih lista) razmjernim pravilom odlučivanja.
Na izborima 1995. godine, bez obzira na visoku prohibitivnu klauzulu za koalicije, šest najjačih opozicijskih stranaka, HSLS, HSS, HNS, SDP, HND, i IDS, u većinskom segmentuistaknulo je zajedničku listu u većini izbornih jedinica. U razmjernom segmentu koalicija pet stranaka HSS, HNS, IDS, HKDU i SBHS je formirala Zajedničku listu. Međutim, dobro određen trenutak izbora i izborna reforma omogućili su nadmoćnu pobjedu HDZ-a. Sve opozicijske stranke zajedno osvojile su 38,8% glasova, a HDZ je sam osvojio 45,2% glasova (Bali, Podolnjak, 2009.). Osim 42 listovna i 21 izravni mandat, HDZ je osvojio i svih 12 mandata dijaspore. Još samo tri stranke osvojile su dovoljno mandata da bi ih se moglo svrstati u srednje jake stranke - HSLS 12, te SDP i HSS po 10 mandata. Najviše su profitirali HSS i SDP jer su u odnosu na izbore 1992. godine utrostručili (HSS), odnosno udvostručili (SDP) broj mandata u parlamentu.

Sve ostale stranke nisu ostvarile dovoljan broj mandata da bi mogle očekivati značajniji politički utjecaj. Rezultati izbora pokazali su da su opozicijske stranke ipak trebale sastaviti veliku koaliciju, jer je to bio jedini način na koji su se mogle suprotstaviti HDZ-ovu političkom monopolu. Uostalom, u rezultatima izbora pokazalo se da HDZ kao relativno najjača stranka ima najviše koristi od većinskog segmenta miješanog izbornog sustava i da upravo zahvaljujući njemu, uz mandate iz dijaspore, može osigurati parlamentarnu većinu. Miješani većinsko – razmjerni izborni sustav, čak i u varijanti sa smanjenim udjelom većinskog dijela, omogućio je formiranje jednostranačke HDZ-ove vlade što pokazuje da taj miješani sustav, bez obzira na to što se ističe da je on kompromis dvaju načela, u konačnom ipak pokazuje da većinski segment ima dovoljan značajniji utjecaj od razmjernog na formiranje vlade.

4.3.RAZMJERNI IZBORNI SUSTAV – IZBORI ZA HRVATSKI SABOR 2000., 2003 I 2007.GODINE

Sukladno prijašnjoj praksi, i izborima 2000. godine prethodila je izborna reforma pa je i četvrti izborni ciklus proveden prema novom izbornom zakonu. Međutim, prethodno je ipak održana stručna i politička rasprava o izbornom zakonu, odnosno izbornom sustavu prema kojem bi se izbori trebali provesti. U raspravi su se pojavila dva prijedloga zakona, jedan vladajućeg HDZ-a i drugi oporbeni. Kako je popularnost opozicije među biračima rasla, udružene oporbene stranke su se zalagale, suprotno od svojih prijašnjih prijedloga izbornih zakona, za primjenu segmentiranog izbornog modela iz 1992. prema kojem bi se polovica mandata birala većinskim izborima, a polovica razmjernim. Namjera im je bila istaknuti u većinskom segmentu zajedničku listu i na taj način ostvariti većinu mandata.

HDZ je upravo zbog toga odlučio usvojiti sasvim novi izborni sustav koji mu je trebao povećati izglede za pobjedu. Prihvaćanje razmjernog izbornog sustava s izborom 140 zastupnika u 10 izbornih jedinica bio je rezultat kompromisa i konsenzusa relevantnih političkih stranaka, vladajuće i opozicijskih, 1999., a na temelju prijedloga koji je podnijela stručna radna skupina.

Radna skupina za izradu okvirnog prijedloga i temeljnih instituta izbornog zakonodavstva Republike Hrvatske izradila je svoj prijedlog u ožujku 1999., a on je poslužio kao temeljni predložak za izradu novoga Zakona o izborima zastupnika u Hrvatski državni sabor. Radna skupina se u izboru izbornog sustava rukovodila dvama temeljnim načelima (Bali, Podolnjak, 2009.):

- načelom pravednog političkog predstavljanja svih dijelova biračkog tijela, što „podrazumijeva i pravednu parlamentarnu zastupljenost političkih stranaka koje izražavajunjihove interese i vrijednosti“, a to načelo „može se ostvariti samo pomoću razmjernoga izbornog sustava, jer (on) isključuje veliku nadpredstavljenost i podpredstavljenost izbornih aktera“ te
- načelom učinkovitosti političke vlasti, koje bi trebalo „spriječiti nastanak atomiziranoga i polariziranoga mnogostranačkog sustava u parlamentu, koji ugrožava donošenje i primjenu političkih odluka, potiče snažne ideološke

polarizacije i fundamentalizira sukobe i u parlamentu i u društvu, te destabilizira cjelokupni politički poredak.“

Imajući u vidu ta dva načela radna skupina je predložila (Bali, Podolnjak, 2009.):

- razmjerni izborni sustav,
- deset izbornih jedinica u kojima bi se birao jednaki broj zastupnika, a najmanje po deset,
- jednakost izbornih jedinica (s maksimalnim odstupanjem broja birača između izbornih jedinica od +/- 5%),
- zakonski izborni prag od 5% na razini svake izborne jedinice te dodatnu zakonsku prohibitivnu klauzulu za izborne koalicije od 8%,
- pretvaranje glasova u mandate na razini svake izborne jedinice prema D’Hondtovoj metodi.

Preporuke radne skupine gotovo su u cijelosti ugrađene u novi zakon, osim što je povećan broj zastupnika koji se biraju u svakoj izbornoj jedinici na 14, a nije prihvaćena dodatna zakonska prohibitivna klauzula za izborne koalicije od 8%.

Osnovni cilj postojanja 10 izbornih jedinica bio je regionalizacija politike, trebalo je birati lokalne političare koji bi zastupali interese svoje regije. S obzirom da su stranke na svojim listama isticale i kandidate koji nisu dolazili iz izborne jedinice u kojoj su birani taj cilj nije bio u potpunosti ispunjen.

Po prvi puta u izbornom zakonu pojavljuje se kriterij dopuštenog odstupanja od +-5% u broju birača koji biraju u pojedinoj izbornoj jedinici (Bali, Podolnjak, 2009.), a pri određivanju izborne jedinice mora se voditi računa o zakonom utvrđenim područjima županija, općina i gradova. Zakon o izbornim jedinicama za Zastupnički dom Hrvatskog državnog sabora odredio je područja aktualnih deset velikih izbornih jedinica na teritoriju Republike Hrvatske u kojima se bira po četrnaest zastupnika, zatim jednu izbornu jedinicu za hrvatske državljane koji imaju prebivalište izvan Republike Hrvatske u kojoj se metodom nefiksne kvote bira do četrnaest zastupnika - 11. izborna jedinica, te jednu izbornu jedinicu koju čini cjelokupno područje Republike Hrvatske za pripadnike nacionalnih manjina. Međutim, od kriterija +-5% u pojedinim se izbornim jedinicama ipak

odstupilo. Tako se broj birača kretao od 333.735 u 4. izbornoj jedinici do 391.959 u 10. izbornoj jedinici.

U odnosu na izborni zakon iz 1995. zadržana je d´Hondtova metoda preračunavanja glasova u mandate. Ne može se prigovoriti znanstvenom utemeljenju prijedloga Radne skupine, a pogotovo treba imati u vidu činjenicu da je na temelju tog prijedloga doista usvojen zakon koji je postao *jamstvo trajnosti i stabilnosti izbornog sustava*, baš kao što je to tražila Radna skupina.

Kako su tri sukcesivna izbora provedena po istim izbornim pravilima može se s puno više sigurnosti govoriti o učincima izbornog sustava na stranački sustav i oblikovanje vlade. Protivno općenitom očekivanju, ali i dobro poznatim hipotezama ili postavkama da razmjerni izborni sustav doprinosi očuvanju višestranačkog sustava, to se na žalost nije obistinilo u Republici Hrvatskoj. Bit će potrebne mnoge politološke i sociološke analize koje će ustanoviti zbog čega sukcesivni parlamentarni izbori u Republici Hrvatskoj doprinose sve snažniji bipolarizaciji, odnosno dvostranačju.

Broj parlamentarnih mandata u izborima 2000. godine odnosi se na izbore za Zastupnički dom Hrvatskog državnog sabora. Izostavljeni su zastupnici nacionalnih manjina u sva tri izbora. Postotak parlamentarnih mandata odgovara istovremeno omjeru udjela svake strankeu Hrvatskom saboru, koji omjer se koristi pri izračunu efektivnog broja parlamentarnih stranaka, tako, primjerice, 31,5% parlamentarnih mandata odgovara omjeru od 0.315 što je udjel stranke u HS.

Tablica 1 - Broj parlamentarnih mandata pojedinih stranaka u izborima za Hrvatski sabor 2000., 2003. i 2007. godine

Politička stranka	Izbori 2000.	% parlamentar-nih mandata	Izbori 2003.	% parlamentar-nih mandata	Izbori 2007.	% parlamentar-nih mandata
HDZ	46	31,50	66	45,83	66	45,52
SDP	43	29,45	34	23,61	56	38,62
HSLS	25	17,12	2	1,39	2	1,38
HSS	16	10,96	9	6,25	6	4,14
HSP	4	2,74	8	5,56	1	0,69
IDS	4	2,74	4	2,77	3	2,07
HNS	2	1,37	10	6,94	7	4,82
LS	2	1,37	2	1,39		
PGS	2	1,37	1	0,70		
HKDU	1	0,69				
SBHS	1	0.69				
HSU			3	2,08	1	0,69
LIBRA			3	2,08		
DC			1	0,70		
HDSS			1	0,70		
HDSSB					3	2,07
Ukupno	146	100,00	144	100,00	145	100,00

Izvor: Bali M., Podolnjak R., Utjecaj izbornog sustava na oblikovanje stranačkog sustava i Vlade u Republici Hrvatskoj 1990. – 2007., Pravnik, 43, 1 (87), 2009., str. 51.

Iz tablice 1, razvidno je i na prvi pogled da je postotno učešće parlamentarnih mandata dviju najjačih stranaka sve veće nakon svakih parlamentarnih izbora. HDZ i SDP imali su zajedno 89 mandata (oko 61%) nakon izbora 2000. godine, 100 mandata (blizu 70%) nakon izbora 2003. godine te 122 mandata (više od 84%) nakon izbora 2007. godine (Bali, Podolnjak, 2009.). Očigledna je tendencija prema dvostranačju u podjeli parlamentarnih mandata, što je suprotno logici razmjernog izbornog sustava.

Tri provedena parlamentarna izbora 2000., 2003. i 2007., prema istom izbornom sustavu doista se mogu smatrati značajnim doprinosom stabilnosti i trajnosti izbornog sustava (Bali, Podolnjak, 2009.).

4.4.PARLAMENTARNI IZBORI U HRVATSKOJ 2011.

Četvrtog prosinca 2011. u Hrvatskoj su, ako računamo od izbora u svibnju 1990., održani sedmi po redu demokratski parlamentarni izbori u povijesti. Njima je konstituiran sedmi saziv Hrvatskoga sabora u Hrvatskoj. Istoga su dana održani parlamentarni izbori u Sloveniji i Ruskoj Federaciji. Birači u zemlji birali su 140 zastupnika u deset izbornih jedinica s po 14 mandata. Jedinstveni izborni prag bio je 5 posto, a glasovi su se u mandate preračunavali D'Hondtovom metodom (Petković, 2011.).

Nasuprot razdoblju živahnijeg izbornog inženjeringa 1990-ih, posrijedi su, počevši od izbora 2000, četvrti parlamentarni izbori u nizu koji su u ovom segmentu održani prema jednakim pravilima. Barem kad je riječ o promjeni izbornih pravila, izbori u jedinicama za manjine i dijasporu bili su nešto turbulentnijeg karaktera. U skladu s novim ustavnim sporazumom iz 2010. i odgovarajućim promjenama izbornog zakona, državljani koji nemaju prebivalište u Hrvatskoj, u jedanaestoj su izbornoj jedinici prvi put birali 3 zastupnika jer je sustav tzv. nefiksne kvote, primijenjen na izborima 2000, 2003 i 2007, zamijenjen s 3 fiksna mandata. Bez obzira na promjenu izbornih pravila u tom segmentu, sve je mandate u toj izbornoj jedinici, kao i u dosadašnjoj povijesti parlamentarnih izbora od 1995., otkad dijaspora na njima glasuje, i ovoga puta osvojio HDZ. Mali odaziv dijaspore, ne one "razasute" po svijetu zbog ekonomskih, socijalnih i političkih razloga, nego autohtonih bosanskohercegovačkihHrvata, uz D'Hondtovu je metodu još jednom osigurao HDZ-u političku premiju, ipak najmanju dosada (Petković, 2011.).
S obzirom da im je Ustavni sud ukinuo dvostruko pravo glasa, zajamčeno zakonskim promjenama iz 2010., pripadnici nacionalnih manjina glasovali su kao i na prethodnim izborima, mogavši se opredijeliti za neku od većinskih ili za neku od manjinskih lista u posebnoj izbornoj jedinici, po načelu "ili-ili". Pripadnici srpske manjine izabrali su trojicu zastupnika s liste SDSS-a, a pripadnici preostale 21 manjine, koje izrijekom predviđa preambula Ustava, izabrali su petoricu zastupnika, kao i u slučaju dijaspore, za tih 5 mandata glasovna "cijena" bila je bitno manja od one za mandate srpske manjine i za mandate iz 10 teritorijalnih izbornih jedinica u zemlji (Petković, 2011.).

Veliki dobitnik izbora je Kukuriku koalicija (Petković, 2011.), *lijeva catch all koalicija,* koju čine četiri stranke - SDP, HNS, IDS, HSU. Ona je osvojila 80 mandata (Tablica 2) i dobila neupitnu parlamentarnu većinu za sastavljanje vlade, bez potrebe za prekarnim

postizbornim koaliranjem. Gubitnik izbora je HDZ (Petković, 2011.), koji je nakon brojnih kriminalnih i korupcijskih afera te lošeg upravljanja zemljom, doživio izborni poraz (Petković, 2011.).

Tablica 2 - Ukupan broj glasova stranaka, koalicija, nezavisnih lista i manjinskih kandidata koji su osvojili mandate

Lista	Ukupan broj glasova*	Broj mandata	Prosječna glasovna cijena mandata**
SDP, HNS, IDS, HSU (Kukuriku koalicija)	**958.318**	**80**	**11.978,96**
HDZ	335.437	27	12.423,24
HDZ, HGS (koalicija u IX. i X. jedinici)	166.707	13	12.823,62
HDZ, DC (koalicija u VI. jedinici)	46.055	4	11.513,75
HDZ dijaspora (XI. jedinica)	15.016	3	5005,34
HDZ ukupno, s koalicijskim partnerima i dijasporom	**563.215**	**47**	**11.983,30**
HDSSB	**68.995**	**6**	**11.499,17**
HRVATSKI LABURISTI – STRANKA RADA	**97.701**	**6**	**16.283,50**
Neovisna lista Ivana Grubišića	**29.088**	**2**	**14.544,00**
HSS	**14.854**	**1**	**14.854,00**
HSP dr. ANTE STARČEVIĆ, HČSP	**14.938**	**1**	**14.938,00**
SDSS (tri kandidata srpske manjine)	40.978	3	13.659,34
Deneš Šoja, predstavnik mađarske manjine	2.441	1	2.441,00
Furio Radin, predstavnik talijanske manjine	3.067	1	3.067,00
Vladimir Bilek, predstavnik češke i slovačke manjine	1.510	1	1.510,00
Veljko Kajtazi, predstavnik romske i još 11 manjina (v. gore)	863	1	863,00
Nedžad Hodžić, predstavnik bošnjačke i još 4 manjine (v. gore)	1.628	1	1.628,00
Manjine ukupno	**50.487**	**8**	**6.310,00**
UKUPNO	**1.797.596*** **	**151**	**11.904,60**

Izvor: Petković K., Političke analize, broj 8 - prosinac 2011., Parlamentarni izbori u Hrvatskoj 2011., 2011., str. 32.

4.5.PARLAMENTARNI IZBORI 2015. I 2016.

Ovi su parlamentarni izbori provedeni prema pravilima nepromijenjenog izbornog sustava, dok je podjela i veličina izbornih okruga, odnosno izbornih jedinica, ostala je nepromijenjena kao i metoda pretvaranja glasova u mandate (Sever, 2016.).

Parlamentarni izbori 2015. - na izborima za Hrvatski sabor održanim 8. studenoga 2015. godine HDZ-ova Domoljubna koalicija relativni je izborni pobjednik s osvojenih 59 mandata, iznenađenje izbora je Most nezavisnih lista s 19 mandata. SDP-ova koalicija Hrvatska raste ima 56 mandata, IDS tri, HDSSB i stranka Milana Bandića po dva, po jedan Uspješna Hrvatska i Živi zid.15. studenoga 2015. godine izbori su se ponovili na sedam

biračkih mjesta, nakon čega je Državno izborno povjerenstvo objavilo potpune i konačne izborne rezultate. Nakon obrade ponovljenih izbora na sedam biračkih mjesta te isteka ustavnih rokova za žalbe DIP je 23. studenoga 2015. godine objavio konačne rezultate izbora, koji se podatkovno po osvojenim mandatima ne razlikuju nikako od privremenih objavljenih 2 tjedna ranije.

Ovi parlamentarni izbori doveli su do velike političke krize, a niz kritika upućen je izbornom sustavu kao jednom od najvažnijih krivaca. Jednak broj mandata osvojile su dvije najveće stranke, odnosno njihove koalicije, no presudnim se trenutkom shvaća pojava nikada veće treće stranke – MOST-a. Može se reći kako je MOST prva stranka koja je na jednome mjestu okupila najveći broj neodlučnih i protestnih glasova i time uzdrmala prilično stabilne obrasce stranačkog natjecanja.

S druge strane, da je korištena Sainte-Laguëova ili modificirana Sainte-Laguëova metoda, MOST bi dobio dodatna dva mandata, nauštrb koalicije Hrvatska raste te Domoljubne koalicije. Kako je vidljivo, do ostalih promjena u mandatima ne bi došlo. Promatrajući Gallagherov indeks nerazmjernosti, može se uvidjeti nevelika razlika prilikom usporedbe metoda pretvaranja glasova u mandate, no važnije je naglasiti njegovo skoro dvostruko umanjivanje od prošlih izbora (Sever, 2016.)

Tablica 3 - Broj glasova i mandata ostvaren D'Hondtovom, Sainte-Laguëovom i modificiranom Sainte-Laguëovom metodom na izborima 2015. godine

2015.	Broj glasova	Metoda preračunavanja glasova u mandate		Gallagherov indeks	
		D'Hondt	Sainte-Laguë i mod. Sainte-Laguë	D'Hondt	Sainte-Laguë i mod. Sainte-Laguë
Hrvatska raste[a]	742 909	56	55	6,12	5,48
Domoljubna koalicija[b]	746 626	56	55		
MOST	302 453	19	21		
Koalicija rada i solidarnosti[c]	29 620	2	2		
Uspješna Hrvatska[d]	13 314	1	1		
HDSSB	21 849	2	2		
IDS	42 193	3	3		
Živi zid	14 690	1	1		

Izvor: Sever M., Političke analize, Izbori u Hrvatskoj, Koliko je kriv Victor D'Hondt: analiza i simulacija izbornih rezultata 2015. i 2016. godine, 2016., str. 18.

Parlamentarni izbori 2016. – Izbori za Deveti saziv Hrvatskog sabora održani su 11. rujna 2016. godine. Birači su birali svih 151 zastupnika Hrvatskog sabora, 140 iz deset izbornih jedinica na teritoriju Republike Hrvatske, 3 predstavnika dijaspore i 8 predstavnika nacionalnih manjina.Nakon što je 16. lipnja 2016. Hrvatski sabor sa 125 glasova „za“ izglasao nepovjerenje Tihomiru Oreškoviću, koji je dužnost predsjednika Vlade obnašao 146 dana, najkraće do tada u hrvatskoj modernoj povijesti, pobjednička Domoljubna koalicija na čelu s HDZ-om nije uspjela u zakonskom roku od 30 dana, pridobiti, odnosno formirati parlamentarnu većinu, zbog čega je predsjednik HDZ-a Tomislav Karamarko dao ostavku na mjesto predsjednika stranke. Po isteku zakonskog roka za formiranje nove Vlade, 16. srpnja 2016. predsjednica RH Kolinda Grabar Kitarović objavila je raspisivanje prijevremenih parlamentarnih izbora, s danom održavanja 11. rujna 2016. u RH.

Posljednji parlamentarni izbori ponovno su potvrdili kako obrasci stranačkog natjecanja u Hrvatskoj proizvode relativno stabilan i robustan stranački sustav, dvije najveće stranke zajedno sa svojim partnerima uvjerljivo su odnijele najveći broj glasova. Međutim, vidljivo je kako su treće stranke ipak uspjele najvećima preoteti dovoljan broj glasova i time otvorile prostor za poslijeizborne pregovore koji, ni punu godinu nakon, Hrvatsku mogu usmjeriti u novu političku krizu.

Korištenjem razmjernije metode pretvaranja glasova u mandate, odnosno SainteLaguëovom ili modificirane *Sainte-Laguëove* metode, Narodna koalicija te HDZ osvojili bi tri mandata manje, točnije, Narodna koalicija dva, a HDZ jedan mandat manje. MOST bi u ovome slučaju osvojio dva mandata više, a IDS i njegovi partneri jedan (Sever, 2016.).

Tablica 4 - Broj glasova i mandata ostvaren D'Hondtovom, Sainte-Laguëovom i modificiranom Sainte-Laguëovom metodom na izborima 2016.

2016.	Broj glasova	Metoda preračunavanja glasova u mandate		Gallagherov indeks	
		D'Hondt	Sainte-Laguë i mod. Sainte-Laguë	D'Hondt	Sainte-Laguë i mod. Sainte-Laguë
Narodna koalicija[a]	636 602	54	52		
HDZ[b]	682 687	59	58		
MOST	186 626	13	15		
Živi zid[c]	100 520	8	8	5,37	4,42
IDS-PGS-RI	40 725	3	4		
Bandić Milan 365[d]	30 910	2	2		
HDSSB	15 540	1	1		

Izvor: Sever M., Političke analize, Izbori u Hrvatskoj, Koliko je kriv Victor D'Hondt: analiza i simulacija izbornih rezultata 2015. i 2016. godine, 2016., str. 20.

Na kraju, pogledom na usporedbu stvarnih i simuliranih izbornih rezultata može se zaključiti kako uvođenje SainteLaguëove ili modificirane Sainte-Laguëove metode pretvaranja glasova u mandate, metoda koje se smatraju najrazmjernijima, ne bi pridonijelo značajnim razlikama u ishodima parlamentarnih izbora u Hrvatskoj. Točnije, vidljivo je kako Victor D'Hondt nije "glavni krivac" za postojeći izborni sustav u Hrvatskoj. Može se tvrditi kako su Sainte-Laguëova ili modificirana Sainte-Laguëova metoda, za razliku od D'Hondtove, zaista u određenoj mjeri naklonjenije srednjim i malim strankama, što potvrđuje raniju Gallagherovu tvrdnju (Sever, 2016.). No, isto tako, važno je sagledati rezultate Gallagherova indeksa nerazmjernosti koji, iako u određenoj mjeri pokazuje snažniju razmjernost Sainte-Laguëove i modificirane Sainte-Laguëove metode, ne upozorava na dovoljno snažnu potrebu za promjenom postojeće metode pretvaranja glasova u mandate kako bi se eventualno osigurala veća razina razmjernosti. Uvođenje razmjernijih metoda pretvaranja glasova u mandate svakako bi doprinijelo povjerenju birača i izbornih natjecatelja u izborni sustav (Sever, 2016.). Međutim, razloge za, neupitno nužne promjene, trebalo bi tražiti u ostalim temeljnim elementima izbornog sustava.

Promjena izbornih jedinica može se smatrati neophodnom reformom hrvatskog izbornog sustava – smanjenje broja izbornih jedinica s deset na šest i mogućnost biranja različitog broja zastupnika u svakoj od njih, ovisno o broju stanovnika svake jedinice, svakako bi

utjecali na pravednije političko predstavništvo, s obzirom na to da bi se na taj način (Sever, 2016.).:

- granice izbornih jedinica u većoj mjeri poklapale s granicama županija,
- povećanjem broja zastupnika koji se biraju u svakoj jedinici, tj. povećanjem veličine izbornih jedinica, smanjili bi se disproporcijski učinci koji umanjuju razmjernost.

U ovome slučaju izborni prag od pet posto, koji se također vrlo često kritizira, mogao bi ostati nepromijenjen, tj. ne bi trebalo doći do njegova smanjenja. Uz to, premda mogućnost preferencijskoga glasovanja postoji, postoji i prostor za unaprjeđenje ovog elementa izbornog sustava.

Naime, jedan preferencijski glas, koliko birači trenutno imaju, može zamijeniti dodjela više preferencijskih glasova koje birač raspoređuje kandidatima unutar iste liste. Na takav bi način snažnije bila izražena volja simpatizera određenih stranaka i pojedinih kandidatkinja i kandidata, a, u isto vrijeme, volja stranačkih elita bila bi izražena kroz unaprijed zadanu kandidacijsku listu.

5. ZAKLJUČAK

Hrvatski sabor je predstavničko tijelo građana i nositelj *zakonodavne vlasti* u Republici Hrvatskoj. U svome sastavu ima najmanje 100, a najviše 160 zastupnika koji se, na temelju općeg i jednakoga biračkog prava, biraju neposredno tajnim glasovanjem. Zastupnici se u Hrvatski sabor biraju na vrijeme od četiri godine. Zakonom se određuje broj, uvjeti i postupak izbora zastupnika u Hrvatski sabor. Izbori se za zastupnike u Hrvatski sabor održavaju najkasnije 60 dana nakon isteka mandata ili raspuštanja Hrvatskoga sabora. Prvo zasjedanje Hrvatskoga sabora održava se najkasnije 20 dana nakon provedenih izbora, a konstituira se izborom predsjednika na prvoj sjednici na kojoj je nazočna većina zastupnika. Zastupnici u Hrvatskom saboru nemaju obvezujući mandat, primaju stalnu novčanu naknadu i imaju druga prava određena zakonom te imaju imunitet. Zastupnik ne može biti pozvan na kaznenu odgovornost, pritvoren ili kažnjen za izraženo mišljenje ili glasovanje u Hrvatskom saboru, niti može biti pritvoren, niti se protiv njega može pokrenuti kazneni postupak bez odobrenja Hrvatskoga sabora, osim ako je zatečen da vrši kažnjivo djelo za koje je propisana kazna zatvora u trajanju dužem od pet godina. Hrvatski sabor može se raspustiti radi raspisivanja prijevremenih izbora, ako to odluči većina svih zastupnika. Predsjednik Republike može sukladno odredbama Ustava, raspustiti Hrvatski sabor. Hrvatski sabor redovito zasjeda dva puta godišnje, prvi put, između 15. siječnja i 15. srpnja i drugi put, između 15. rujna i 15. prosinca, a izvanredno na zahtjev Predsjednika Republike, Vlade ili većine zastupnika ili uz prethodno pribavljeno mišljenje klubova zastupnika parlamentarnih stranaka. Hrvatski sabor ima predsjednika i jednog ili više podpredsjednika, a unutarnje ustrojstvo i način rada uređuje se poslovnikom koji se donosi većinom glasova svih zastupnika. Hrvatski sabor ima Ustavom određenu nadležnost.Ako Ustavom nije drugačije određeno, Hrvatski sabor donosi odluke većinom glasova ukoliko je na sjednici nazočna većina zastupnika. Zakone kojima se uređuju prava nacionalnih manjina donosi dvotrećinskom većinom glasova svih zastupnika, zakone kojima se razrađuju Ustavom utvrđena ljudska prava i temeljne slobode, izborni sustav, ustrojstvo, djelokrug i način rada državnih tijela te ustrojstvo i djelokrug lokalne i područne/regionalne samouprave donosi većinom glasova svih zastupnika.

Iva Tonkovic

(potpis studenta)

LITERATURA

Stručna literatura

1. Bali M., Podolnjak R., Utjecaj izbornog sustava na oblikovanje stranačkog sustava i Vlade u Republici Hrvatskoj 1990. – 2007., Pravnik, 43, 1 (87), 2009.
2. Petković K., Političke analize, broj 8 - prosinac 2011., Parlamentarni izbori u Hrvatskoj 2011., 2011.
3. Sever M., Političke analize, Izbori u Hrvatskoj, Koliko je kriv Victor D'Hondt: analiza i simulacija izbornih rezultata 2015. i 2016. godine, 2016.,
4. Šutić B., Državno i političko uređenje Republike Hrvatske, Veleučilište Nikola Tesla u Gospiću, Hrvatska sveučilišna naknada, Zagreb, 2011.
5. Ustav Republike Hrvatske (dalje: Ustav) NN 56/90, 135/97, 8/98, 113/00, 124/00, 28/01, 41/01, 55/01, 76/10, 85/10, 5/14
6. Zakon o izborima zastupnika u Hrvatski sabor (dalje: Zakon), NN 116/99, 109/00, 53/03, 69/03, 167/03, 44/06, 19/07, 20/09, 145/10, 24/11, 93/11, 120/11, 19/15, 104/15
7. Poslovnik Hrvatskoga sabora NN br. 81/13 i Poslovnik o izmjenama Poslovnika Hrvatskoga sabora NN 113/2016.
8. Zakon o pučkom pravobranitelju NN 76/12
9. Hrvatski sabor, http://www.sabor.hr.

POPIS SLIKA

Slika 1 - Prijepis isprave Zaključci Sabora Kraljevine Slavonije održanog u Zagrebu 1273. 11
Slika 2 - Isprava o izboru Ferdinanda I. 12
Slika 3 - Pečat Sabora Hrvatske, Dalmacije i Slavonije iz 1865. 13

POPIS TABLICA

Tablica 1 - Broj parlamentarnih mandata pojedinih stranaka u izborima za Hrvatski sabor 2000., 2003. i 2007. godine 27
Tablica 2 - Ukupan broj glasova stranaka, koalicija, nezavisnih lista i manjinskih kandidata koji su osvojili mandate 29
Tablica 3 - Broj glasova i mandata ostvaren D'Hondtovom, Sainte-Laguëovom i modificiranom Sainte-Laguëovom metodom na izborima 2015. godine 30
Tablica 4 - Broj glasova i mandata ostvaren D'Hondtovom, Sainte-Laguëovom i modificiranom Sainte-Laguëovom metodom na izborima 2016. 32